

4. рост ВВП в 2011 г. — 5,2 % обеспечивался высокими госзаказами в связи с Евро-2012 и оживлением на внутреннем рынке, (7 %) в 2013 г. эти факторы уже не смогут компенсировать спад экспорта и сокращение потребление госсектора (4,5 %), прогнозы на 2014 г. (4,1 %).

К 2013 году наша страна подошла с рядом проблем: большим количеством изношенных мощностей, низким уровнем развития информационных технологий, преобладании в структуре экспорта сырья и полуфабрикатов, низким инвестиционным имиджем.

Очевидно, Украине надо принципиально пересмотреть свою внутреннюю и внешнюю экономическую политику, направлять средства в реальный сектор экономики, на финансирование науки и образования. Это поможет нашей стране развивать высокотехнологичные отрасли и быть конкурентоспособной на мировом рынке.

Литература

1. Ткаченко Т. І Сталій розвиток економіки, методології, реалії бізнесу / Т. І. Ткаченко // Київський національний торгово-економічний університет. — 2012. — 215 с.

2. Огонь А. Д. Тенденции международной торговли в условиях жесткой конкуренции на мировом рынке / А. Д. Огонь // Международная экономическая политика. — К., 2011. — № 12. — С. 34—39.

3. Котенова О. В. Украина ищет свое место в мировой экономике / О. В. Котенова, А. В. Пшеничный // 1К. — К. — №396. — 18.03.2013.

4. Васильева А. С. Научно-техническое развитие, как фактор устойчивого развития экономики / А. С. Васильева. — К.: Креативная экономика, 2012. — 69 с.

Соколик М. П. ,

к.е.н., пров. наук. співр.,

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

СТРУКТУРНЕ РЕФОРМУВАННЯ ВИДАТКІВ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ І СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Розробка Державною службою статистики України Національних рахунків соціального захисту в Україні (НРСЗ), дослідження

дження Центру суспільної експертизи з оцінки нормативно-правового поля соціального захисту і соціального забезпечення показали, що політику в цій сфері визначають близько 30 законодавчих актів. Різні пільги, соціальні виплати та послуги передбачено у 58 законах більше ніж у 120 підзаконних нормативно-правових актах, згідно з якими налічується близько 120 категорій пільговиків, з яких лише 45 категорій мають пільги за соціальною ознакою і 57 — за професійною. За оцінками експертів, загальна вартість задекларованих у законодавстві пільг становитиме 3,8–5,8 млрд дол. США на рік, але реально фінансується лише незначна їх частина. Усі пільгові та соціально незахищені категорії громадян мають право на більше ніж 120 видів пільг і понад 60 видів соціальних і компенсаційних виплат. Загальна чисельність громадян, які мають право користуватися тими чи іншими видами соціальних виплат згідно чинного законодавства України, становить 15 млн. Наслідком розгалуженої системи соціального захисту і соціального забезпечення є її недосконалість і значні видатки у Зведеному бюджеті України, що вищі за видатки на охорону здоров'я, освіту, інші види діяльності. Обсяг видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення у Зведеному бюджеті України становив у 2005–2010 рр. 21,4 — 26 % (у 2007 р.) до 27,6 % (у 2010 р.) у 2011 р. — 25 %, у 2012 р. — 27,1 %, у I півріччі 2013 р. — 30,1 % видатків, а в середньому — 25 % видатків Зведеного бюджету і 8–11 % ВВП. Держстатом України розроблено допоміжні (сателітні) національні рахунки соціального захисту по аналогії з існуючими у країнах ЄС. Європейська система інтегрованої статистики соціального захисту (ESSPROS) рекомендована як інструмент для спостереження за джерелами доходів і витратами на соціальний захист у країнах-членах ЄС, для оцінки моделі розподілу ресурсів та ефективності реформ у цій сфері [1, с. 8–9, 11].

Видатки на соціальний захист з точки зору методології ESSPROS охоплюють усі види втручання державних, приватних організацій з метою згладити соціальні ризики, зменшити їх тиск на домогосподарства, певні прошарки і потреби окремих осіб. До переліку ризиків або потреб у сфері соціального захисту віднесено: захворювання/медичне обслуговування, інвалідність, похилий вік, утриманці, які пережили годувальників, сім'я/діти, безробіття, житло, соціальна ізоляція. У структурі видатків за функціями соціального захисту в Україні найбільшу частку становили виплати особам пенсійного віку (66,3–68 %), на медичне обслуговування (18,3–17,1 %), сім'ям і на дітей (8–9,8 %). У

є нижчими (39,1 %), на медичне обслуговування вищими (29,4 %); високими залишалися й виплати при інвалідності (8 % проти 1,2—1,3 % в Україні), виплати утриманцям, які пережили своїх годувальників (5,9 % проти 0,8 % в Україні), при безробітті (6 % проти 2 % в Україні), виплати при соціальній ізоляції (табл. 1).

Таблиця 1

ВИТРАТИ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ТА ЇХ СТРУКТУРА ЗА ФУНКЦІЯМИ В УКРАЇНІ ТА ЄС У 2009—2011 РР.

Функції	ЄС	Україна					
	2010	2009		2010		2011	
	%	Млрд грн	%	Млрд грн	%	Млрд грн	%
Захворювання/медичне обслуговування	29,4	41,3	17,5	50,9	18,3	52,4	17,1
Інвалідність	8,0	3,1	1,3	3,4	1,2	4,1	1,3
Похилий вік	39,1	160,0	68,0	184,8	66,6	203,1	66,3
Утриманці, які пережили годувальників	5,9	1,9	0,8	2,1	0,8	2,4	0,8
Сім'я/діти	8,0	18,8	8,0	24,9	9,0	30,1	9,8
Безробіття	6,0	4,9	2,1	5,1	1,8	6,4	2,1
Житло	2,0	4,8	2,0	5,6	2,0	6,3	2,2
Соціальна ізоляція	1,6	0,7	0,3	0,8	0,3	1,1	0,4
Усього витрат на соціальний захист	100	235,3	100	277,6	100	306,2	100

Джерело: [1, с. 16].

Основна частина виплат з соціальної допомоги надається незалежно від рівня добробуту і без перевірки на нужденність претендентів на допомогу. У країнах ЄС лише десята частина коштів на соціальний захист обумовлена рівнем добробуту одержувачів. В Україні тільки 2,3 % соціальних виплат надавалися після перевірки доходу її одержувачів у формі адресної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям і житлових субсидій. Як показують наші оцінки, при удосконаленні системи соціального захисту і соціального забезпечення у напрямі до зменшення видатків на безготівко-

ві пільги і грошову допомогу високодохідним домашнім господарствам можна згладити існуючу нерівність між бідними і високозабезпеченими домогосподарствами, як фактору, що стримує економічне зростання. В Україні на основі 1) модернізації окремих статей видатків на безготівкові пільги та субсидії на оплату житлово-комунальних послуг, пільги на оплату товарів і послуг з охорони здоров'я, путівок на бази відпочинку, доплати за користування транспортом, зв'язком тощо; 2) скорочення видатків на грошові допомоги при народженні дітей високозабезпеченим домогосподарствам із десятої децильної групи можна було б зменшити видатки у системі соціального захисту. Економія видатків на безготівкові та готівкові пільги особам за категорійним принципом і на допомогу на дітей при їх народженні без урахування доходу високодохідним домогосподарствам із десятої децильної групи разом забезпечила б у 2011 р. зниження видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення за рахунок зниження загальних доходів домашніх господарств десятої децильної групи на рівні 1,7 млрд грн, у 2012 р. — 2 млрд грн. Наведені оцінки є лише незначною частиною видатків високозабезпеченим домогосподарствам, що обумовлюють диспропорції і протиріччя у системі соціального захисту і соціального забезпечення і пов'язані з недостатньою орієнтацією адресної допомоги нужденним [2, с. 138].

Акценти у соціальній політиці необхідно змінити у напрямі переходу до підвищення доходів економічно активного населення через високу заробітну плату і відповідне соціальне страхування, застосування граничного розміру допомоги для забезпечення прожиткового мінімуму переважно для бідних. На цій основі поступово формуватимуться ціннісні пріоритети, свідомість населення про власну участь і відповідальність за поліпшення умов свого життя замість сподівання на допомогу від держави. Отримання безоплатних соціальних послуг та пільг високозабезпеченими верствами вважати антигуманним порядком у розподілі та використанні суспільних коштів. Аналіз обсягу сплачених населенням податків та інших трансфертів порівняно з обсягом наданої соціальної допомоги (у грошовій і натуральній формах), інших поточних трансфертів разом з видатками на соціальне забезпечення показав, що їх загальний обсяг більше, ніж у п'ять разів перевищив обсяг сплачених податків і соціальних внесків. З точки зору методології та раціональності прийняття управлінських рішень це означало, що між запитом на соціальний захист і соціальне забезпечення в Україні і величиною сплачених населенням податків на доходи і майно разом із

внесками на соціальне страхування існує значний розрив, тобто у середньому запит на державний соціальний захист в Україні є вищим, ніж готовність населення сплачувати зростання соціальної підтримки підвищеними податками, страховими внесками. Розрив характеризує значні очікування населення від сучасної системи соціального захисту та соціального забезпечення над його готовністю брати участь у спільному фінансуванні соціальних виплат та їх розподілі за солідарним принципом.

Література

1. Національні рахунки соціального захисту (НРСЗ) в Україні у 2011 р.: / Статистичний бюллетень / Державна служба статистики України. — К.: Держстат України, 2013. — 175 с.

2. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2012 р. (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) / Державна служба статистики України. — К.: Держстат України, 2013. — 378 с.

Соколова Ж. В.,

к.и.н., доцент,

Таврический национальный университет
имени В. И. Вернадского

МАКРОЭКОНОМИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА В УСЛОВИЯХ СОЦИАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Особенности социальной экономики, как научного направления, состоят в том, что она под таким названием появилась сравнительно недавно. Во второй половине XX в. стали возникать концепции, обращающие все большее внимание на социальную направленность экономики. Возникли теории «Государство всеобщего благоденствия», «Народного капитализма», «Рыночного социализма» и др. В основе этих концепций лежат идеи подчинения экономики решению важнейших социальных проблем общества, в первую очередь повышению благосостояния граждан государства.

Социальная экономика, в отличие от экономической социологии, изучает взаимосвязи экономики и социальной жизни общества, механизм воздействия экономики на развитие социальных процессов и обратного влияния социального фактора на экономику. Центральным звеном в такой взаимосвязи выступает человек с его неуклонно растущими потребностями. В свою очередь, человеческий фактор выступает одним из основных условий развития экономики.